

AFET KAVRAMI KONUSUNDA GÖRÜŞLERİN RESİM ÇİZME YOLUYLA İNCELENMESİ

Gülseren GÜNAYDIN¹, Nur Deniz EYÜPOĞLU KARAOĞLU², Mustafa GÜNAYDIN³

ÖZ

Amaç; Son zamanlarda sayısal olarak küresel ölçekte gittikçe artan afetler yaşlı, yetişkin, genç, çocuk, kadın ve erkek fark etmeksizin insanlar üzerinde birçok etki bırakmaktadır. Bu çalışma Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü lisans son sınıf öğrencilerinde “afet” kavramına yönelik görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntemler; Çalışma Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetim Bölümü son sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Çalışma evreni toplam öğrenci sayısı 19 kişi olup, örnekleme herkes çalışmaya dâhil edilmiş, ancak 1 öğrenci çalışmaya katılmamıştır. Çalışmada projektif yöntem olan resim çizme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma verileri toplanırken resim çizmek için kurşun kalem kullanılmış ve süre kısıtlaması yapılmamıştır.

Bulgular; Katılımcılardan 13 kişi bir afet olayı yaşamadığını belirtirken, 5 kişi bir afet olayı yaşadığını belirtmiştir. Afet olayı yaşayanlar ise deprem ve yangın olayı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Resimler incelendiğinde ise afet denilince akla ilk gelen durum, % 33,33 ile deprem, % 11,11 ile yetersiz kalma ve karanlık-mutsuzluk, % 5,55 ile doğru koordinasyon, evsiz kalma-göç, savaş ve terör, kadercilik yaklaşım, korku ve endişe, ilk müdahale, önceden önlem alma ve yıkım-ölüm olarak belirtilmiştir.

Sonuç; Bu çalışma sonucunda katılımcıların yaşadıkları afet olayları karşısında etkilendikleri görülmüş ve afetlerin olumsuz etkileri üzerine vurgu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet Kavramı, Afet Yönetimi, Resim Çizme Yöntemiyle İnceleme.

¹ Öğr. Gör. Trabzon Üniversitesi, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Trabzon, gunaydingulseren@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2471-5329

² Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, Gümüşhane. ORCID ID: 0000-0002-1570-5404

³ Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, Gümüşhane. ORCID ID: 0000-0002-7753-8541

INVESTIGATION OF DISASTER CONCEPT THROUGH DRAWING

ABSTRACT

Objective; The increasing number of disasters on the global scale lately has many effects on people regardless of whether they are elderly, adult, young, children, women or men. This study was conducted to examine the opinions of the senior grade students of the Department of Emergency and Disaster Management towards the concept of disaster.

Materials and Methods; The study was applied to the senior students of the Department of Emergency and Disaster Management of the Faculty of Health Sciences of Gümüşhane University. The total number of students in the study population was 19 and everyone was included in the sample, but one student did not participate in the study. In this study, drawing method which is projective method was used. Pencil was used to draw pictures while the study data were collected and there were no time limitation.

Findings; While 13 of the participants stated that they did not experience a disaster, 5 participant stated that they did. Those who experienced a disaster stated that they experienced an earthquake and fire incident. When the pictures were examined, the first thing that comes to mind when disaster mentioned was earthquake (33,33%), inadequate and dark-unhappiness (11,11%), correct coordination (5,55%), homelessness-migration, war and terror, fatalistic approach, fear and concern, first response, precaution and destruction.

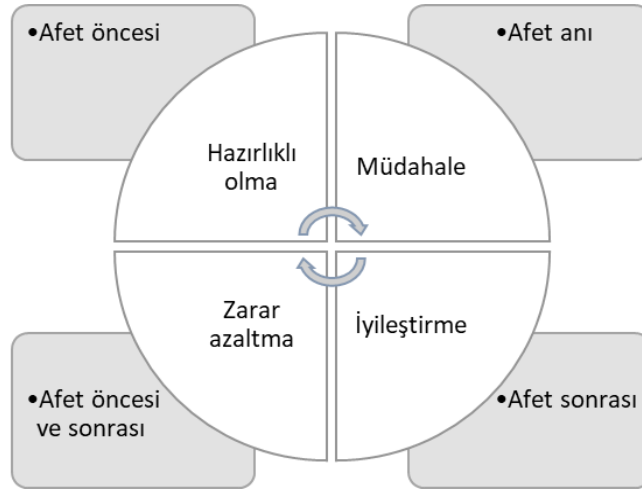
Conclusion; As a result of this study, it was seen that the participants were affected by the disasters and the negative effects of the disasters were emphasized.

Keywords: Disaster, Disaster Management, Analysis with Drawing Method.

GİRİŞ

Afet olayları hayatımızda her an karşılaşılabileceğimiz durumlardır. Afetler geçmişten günümüze kadar etkisini göstermekte, çoğu afet olayı büyük oranda can ve mal kaybına neden olmaktadır. Afetler insanlar ve yerleşimleri üzerinde çevresel, fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak kayıplara sebep veren, normal hayatı ve insan etkinliklerini durdurarak ya da kesintiye uğratarak toplumları etkileyen doğal, teknolojik ve doğal olmayan olaylar olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra afetlerin insanlar üzerindeki yıkıcı etkisi, insan yaşamı boyunca devam etmekte olup; insan yaşamı üzerinde fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz yönde etkiler bırakmaktadır. Çoğu insan bu gibi durumları içine atarak dışa yansıtılmakta ve sonucunda ise bireyin psikolojik, fizyolojik ve sosyal olarak durumun kötüleşmesine etki etmektedir (Ergünay, 2007:1-14).

Bir olayın oluşması, afet sonucunu yaratabilmesi için yeterli sayılmaz. Bu olayların insanların yaşamında ekonomik, fiziksel ve sosyal kayıplar oluşturması gerekmektedir (Tercan, 2018:102-120). Afet etkilerini azaltmak için iyi bir afet yönetimi oldukça önemlidir. Afet yönetimi; afet olaylarının önlenmesi ve zararlarının azaltılması kapsamında afet öncesi, sırası veya sonrasında yapılması gerekli çalışmaların planlanması, düzenlenmesi ve uygulanması için toplumun, bütün kurum ve kuruluşlarla birlikte kaynakların da bu ortak hedef çerçevesinde yönetilmesini gerekli kılan çok yönlü, disiplinli, geniş kapsamlı, dinamik bir yönetim sürecidir (AFAD, 2014). Başka bir ifadeyle, günümüzde afet yönetimi her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, zarar ve risk azaltma, müdahale etme ve iyileştirmeyi hedef olarak mevcut kaynakları organize eden, analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümüdür (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009:1324). Bu yönüyle afet yönetim sürecinin sürekli olarak devamlılığının sağlanması oldukça önemlidir.

Şekil 1: Afet Yönetim Süreç Aşamaları (mku.edu.tr, 2019)

Bu bağlamda afetlere karşı hem toplumun hem de gerekli kurum ve kuruluşların sürekli ve dinamik bir şekilde afet etkilerinden az zararla çıkmak adına afet bilincine sahip olması gerekmektedir. Afet bilinci, insanın yaşadığı çevrede oluşabilecek afet risklerini bilmesi, önceden önlem alınması ve bunları da çevresine anlatmasını da sağlamaktadır. Afet bilinci ve hazırlık, hem bireylerin hem de toplumun afet bilinci kültürünün önemli bir parçasıdır. Afet öncesinde; afete sebep olacak tehlike ve risklerin tespit edilmesi, önlenmeye çalışılması ya da olması muhtemel etkilerinin, zararlarının düşürülmesi, durumlara hazırlıklı oluş senaryolarının düzenlenmesi, afetler karşısında kuvvetli ve yetenekli bireylerin yetiştirilmesi, bu amaçlar içinde yer almaktadır. Bu şekilde toplumdaki bireyler sorumluluk alabilir hale geleceklerdir (AFAD, 2013:2-50).

Afet yönetim süreçlerinde aktif olarak bulunan ve bu konularda gerekli olan donanımlara sahip olan ya da bu kapsamda bilinçli bir toplum oluşturularak afetlerin bireyler üzerindeki etkisini azaltmak veya kabul edilebilir bir seviyeye düşürmek önemlidir. Bu açıdan afet öncesi ve sonrası yapılan çalışmalara sadece fiziki iyileştirmelerin değil toplumun psiko-sosyal yönünün de eklenmesi önemlidir. Çünkü her birey her zaman afet olaylarının kendilerini ne derece etkilediği konusunda sözel olarak, davranışsal ya da benzeri belirtiler göstermeyebilir. Ancak çeşitli yöntemlerle bu durumun dışa aktarılmasına yardımcı olunabilir. Bu çalışma, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü öğrencilerinin “afet” kavramına yönelik görüşlerinin resim çizme yoluyla incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

1. GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma örneklem seçiminde, 2017-2018 eğitim öğretim döneminde Gümüşhane Üniversitesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümünde son sınıfta kayıtlı olan 19 öğrenci olup; örneklem kapsamında herkes çalışmaya dâhil edilmiş ve 19 öğrencinin 18’ne ulaşılmıştır. Çalışmada, son sınıf öğrencilerinin “afet” kavramına yönelik algılarının belirlenmesi kapsamında; veri toplama ve doküman analizinden oluşan nitel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama formu; demografik bilgiler ve afet kavramlarına ait 4’er sorudan oluşmaktadır.

Araştırmanın yapılacağı Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından araştırmanın yapılabilmesi için gerekli olan yazılı kurum izni ve Gümüşhane Üniversitesi Bilim Etik Kurulu’ndan etik onay izni alınmıştır (Etik Kurul Karar No:2018/4). Araştırmaya başlamadan önce öğrencilere araştırma ve uygulama hakkında gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra öğrenciler tarafından sözel ve yazılı onam alınmıştır.

Çalışma kapsamında afet ve acil yardım alanında bilgi düzeyi yüksek kabul edilen son sınıf öğrencileri tercih edilmiş, verilerin toplanması amacıyla katılımcılara yönelik herhangi bir zaman kısıtlamasına gidilmemiş ve çalışma kapsamında beyaz A4 kâğıt ve kurşun kalem kullanılması tercih edilerek çalışmaya bazı sınırlılıklar getirilmiştir.

Çalışma verilerinin değerlendirilmesi kapsamında içerik analizi ve doküman incelemesi kullanılmıştır. İçerik analizi ile bireyin davranışlarında doğrudan olmayan yöntemlerle çalışmaya fırsat tanıyan ve sıklıkla kullanılan bir tekniktir (Büyüköztürk vd, 2017; Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizi ile çıkarımlar yaparak istenilen amaca ulaşılmaktadır. Bu sebeple

içerik analizi; seçici, sınıflandırıcı ve nicel bir yöntem olarak değerlendirilebilir (Aksoy, 2013; Gökçe, 2006).

Verilerin analiz kısmında, öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar doğrultusunda, afet yönetimi, psikolog, halk sağlığı uzmanı ve resim çizme tekniği alanında uzmanlaşmış kişilerden yardım alınarak değerlendirme yapılmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 22.0 paket programı kullanılarak, tanımlayıcı istatistiksel analizler; sayı ve yüzde yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

2. BULGULAR

Çalışmaya ait bulgular Tablo 1, 2 ve 3' te verilmiştir. Katılımcılar lisans eğitim düzeyindedir ve evli değildir.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Yaş	Sayı	F
22 yaş	3	16,66
23 yaş	6	33,33
24 yaş	8	44,44
25 yaş	1	5,55
Toplam	18	100
Cinsiyet	Sayı	F
Kadın	11	61,11
Erkek	7	38,88
Toplam	18	100

Araştırma kapsamında çalışma grubumuzdaki katılımcıların, %44,44'ü 24 yaşında, %33,33'ü 23 yaşında, %16,66'sı 22 yaşında ve %5,55'i 25 yaşındadır. Çalışmamızda katılımcıların %61,11'i kadın, %38,88'i ise erkektir.

Tablo 2: Daha Önce Herhangi Bir Afet Olayı Yaşadınız mı? Sorusuna Ait Bulgular

Daha önce herhangi bir afet olayı yaşadınız mı?	Sayı	F
Evet	5	27,77
Hayır	13	83,33
Toplam	18	100
Evet cevabı verenlerin yaşadığı afet olayı	Sayı	F
Deprem	3	60
Yangın	2	40
Toplam	5	100

Çalışmada katılımcıların %83,33'ü daha önce herhangi bir afet olayı yaşamadığını belirtirken, %27,77'si ise daha önceden bir afet olayı yaşadığını belirtmiştir. Daha önceden afet olayı yaşayanlardan ise %60'ı deprem yaşadığını, %40'ı ise yangın olayı yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 3: Afet Denilince Akla İlk Gelen Şeyin Ne Olduğu ve Çizdikleri Resim Yorumlarının Ortak Dağılım Sonuçları

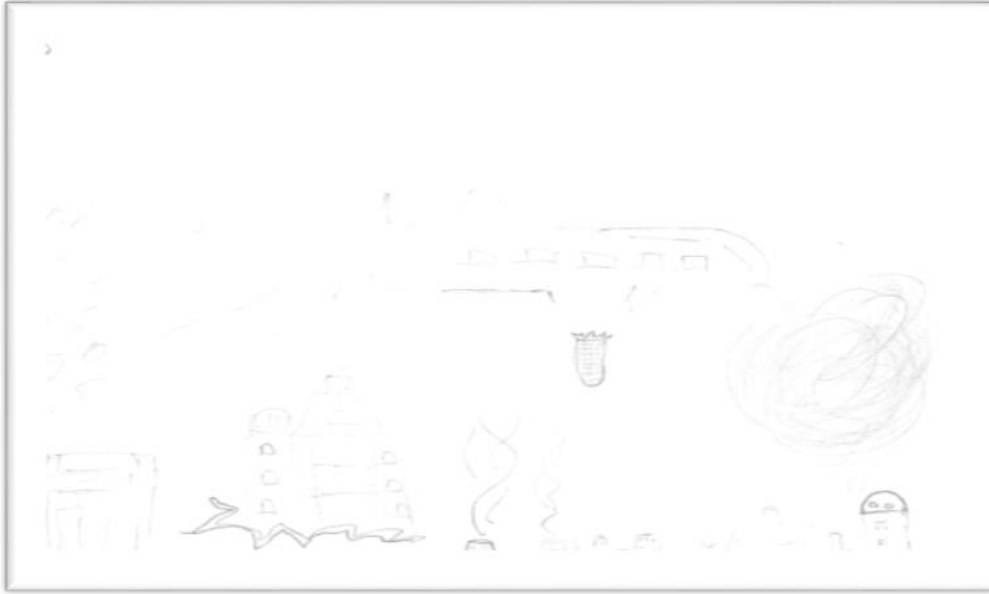
Durum	Sayı	F
Deprem	6	33,33
Yetersiz Kalma	2	11,11
Karanlık ve Mutsuzluk	2	11,11
Doğru Koordinasyon	1	5,55
Evsiz Kalma-Göç	1	5,55
Savaş ve Terör	1	5,55
Kaderci Yaklaşım	1	5,55
Korku ve Endişe	1	5,55
İlk Müdahale	1	5,55
Önceden Önlem Alma	1	5,55
Yıkım ve Ölüm	1	5,55
Toplam	18	100

Araştırmamızda “Afet” denilince akla ilk gelen şeyin ne olduğunu ve çizdikleri resim yorumlarının ortak dağılım sonuçları kapsamında %33,33'ü deprem, %11,11'i yetersiz kalma, %11,11'i karanlık ve mutsuzluk, %5,55'i doğru koordinasyon, %5,55'i evsiz kalma-göç, %5,55'i savaş ve terör, %5,55'i kaderci yaklaşım, %5,55'i korku ve endişe, %5,55'i ilk müdahale, %5,55'i önceden önlem alma, %5,55'i yıkım ve ölüm kavramları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Katılımcıların çizmiş oldukları resimler ve yorumları aşağıda gösterilmiştir.

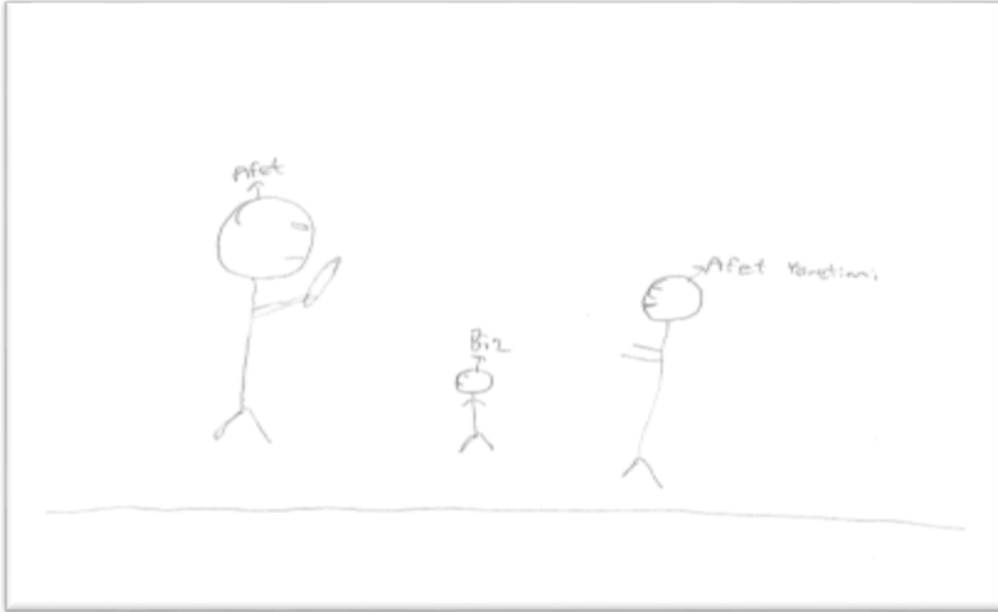
Resim 1. “Anlatmak istediğim ölüm, kargaşa, huzursuzluk, sefalet ve çöküş. Afet denilince aklıma gelen karanlık ve mutsuzluktur”.

Resim 2. “İnsanlar kendi oluşturdukları düzeni yine kendileri yıkmaktadır. Depremler ve nükleer savaş silahları aklıma gelmektedir”.

Resim 3. “Afetler büyük bir felakettir. Donuk ve üzgün suratlar, şoka girmiş insanlar, ölümler, yaralanmalar, yangınlar, seller ve yardıma muhtaç insanlar”.

Resim 4. “Yetersizlikler, çaresizlikler, hazırlıklı olmayışımız, ciddiye almayışımız. İyi bir yönetimle başa çıkabileceğimiz aksi halde gücümüzün yetersiz kalacağı şeyler”.

Resim 5. “Afetler doğal ve insan kaynaklı olabilirler. Can kayıplarına sebep olur ve sonucunda bir ev içine ateş düşer. Afetler sonucu ikincil afetler olabilmektedir. Salgın hastalıklar, yangınlar. Çocuğunu kaybeden anneler, feryat eden insanların koşuşturmaları”.

3. TARTIŞMA

Bu tip çalışmalarda yüz yüze görüşme tekniği ve doküman analizinin aynı anda kullanarak çalışmadan daha doğru sonuçlar elde etmemize katkı sağlayacaktır (Golafshani, 2003). “Afet” kavramına ilişkin katılımcılardan resim çizmeleri istenilmiştir. Çizilen resimler, bireyin duygularının dışa vurulmuş halidir ve resimler kişiseldir. Bundan dolayı genelleme yapmak doğru değildir. Değerlendirmede her bireyin resmi özgün olarak değerlendirilmelidir (Halmatov, 2016).

Afet yönetiminin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için toplumun ve kamu kurumları, ortak bir paydada buluşmalıdırlar. Sadece mühendislik ve sağlık alanlarının değil sosyal ve psikoloji alanlarının da afet yönetim sürecine aktif olarak katılması önemlidir (Varol ve Kaya, 2018:6). Sosyal ve psikolojik yönden afetlerin bireylerde, belirsizlik, ölüm, inkâr gibi davranış değişikliklerine ve bunun yanında var olan sistemin işleyişi ve süreçten etkilenmektedir. Bundan dolayı psikoloji ve sosyoloji gibi alanların afet sürecine katkısı hem bireysel hem de toplumsal olarak hazırlıklı olmaya katkı sağlamaktadır (Doğulu, 2018:13).

Çalışma kapsamında; resimlerde daha çok olumsuz durumlar göze çarpmaktadır. Genellikle resimlerde sorun arama daha ön plandadır. Psikolojik yönden iyilik haline sahip olan ve var olan psikolojik problemleri çözme yeteneğine sahip bireyler, hayatını denetleyebilen ve kendini doğru ifade edebilen, yaşamında ihtiyaç duyulan değişiklikleri yapabilen ve sorun çözme gücüne sahip olan bireyler, resimlerine bu özellikleri yansıtabilmektedir (Halmatov, 2016).

Yapmış olduğumuz araştırma kapsamında katılımcıların daha çok olumsuz durumları belirttiği görülmüştür. İnsanlar çizdikleri resimlerle bilinçaltına attıkları olumsuz düşünceleri ve duyguları dışarı vurabilmektedirler (Halmatov, 2016). Resimler bireylerin duygularının dışı yansıtılmış halleridir (Venger, 2007). Afetler karşısında dirençliliği oluşturan önemli etkenlerden birisi, bireyin ya da toplumun kendini güvende hissetmesidir. Yaşadığı bölgede tehlikelerin ve afet risklerinin farkında olmak, gerek otoriteler tarafından, gerek bireysel olarak risk azaltma çabalarının bilincini taşımak, afetlerin bir kader olmadığını, zararlarını azaltmanın mümkün olacağı bilincini oluşturmak, yapılabilecekler ve nelerle baş edeceği konusunda eğitilmiş olmak, bu güvenin ana unsurlarıdır (Varol ve Kırıkkaya, 2017:5). Afet riski konusundaki farkındalık eğitimi ve kapasite geliştirme programları, direnç oluşturma sürecinde temel faaliyetlerdendir (UNISDR, 2019).

Çalışma kapsamında katılımcılar, afet durumlarında yaşadıkları, gördükleri ve duydukları şeyleri ifade etmişlerdir. Dolayısıyla toplum üzerinde afetlerin birçok olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ülkemizde özellikle Marmara ve Erzincan depremleri gibi büyük afet olaylarının yaşanması ve toplumun yetersiz kaldığını düşünürsek bu durumun yadsınmaması gerektiği anlaşılabilir.

SONUÇ

Araştırmamız sonucunda afet kavramına yönelik katılımcıların afet kapsamında ilk görüşlerinin deprem olduğu sonucu bulunmuştur. Resimlerin yorumlanma sonuçlarında da deprem vurgusu ilk sırayı almıştır. Depremi takiben yetersiz kalma durumu, karanlık ve mutsuzluk ikinci sırayı alırken, doğru koordinasyon, evsiz kalma-göç, savaş ve terör, kaderci yaklaşım, korku ve endişe, ilk müdahale, önceden önlem alma, yıkım ve ölüm aynı oranlarda üçüncü sırayı almıştır. Çalışmamız kapsamında daha önceki zamanlarda herhangi bir afet olayı yaşayan katılımcıların, resimlerinde yaşadığı bu durumu resmettikleri görülmektedir. Bu çalışma kapsamında “afet” kavramının resim çizme yoluyla lisans seviyesindeki bireylere

uygulanması açısından örnek bir çalışma olarak nitelendirilebilir ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara ışık tutabilir.

Kaynaklar

- AFAD. (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Ankara.
- Aksoy, B. (2013). Depremi Yaşamış Olan 9. Sınıf Öğrencilerinin “Deprem” Kavramına Yönelik Algılarının Nitel Açısından İncelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5(1), 2013.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E. K. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara. Pegem Akademi.
- Doğulu, C. (2018). Bir Sosyal Psikolog Gözüyle Afetler. *PiVOLKA*, Nisan 2018, Cilt:8, Sayı:27. http://www.elyadal.org/pivolka/27/PiVOLKA_27_04.pdf, (05.12.2019).
- Ergünay, O. (2007). *Türkiye'nin Afet Profili*, TMMOB Afet Sempozyumu, s: 1-14. Mattek Matbaacılık. Ankara. <http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/3885.pdf>. (20.10.2018).
- Golafshani, N. (2003). Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research, The Qualitative Report, *University of Toronto*, Volume 8, Number 4, Article 6, <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol8/iss4/6/>. (18.10.2018).
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara. Siyasal Kitapevi.
- Halmatov, S. (2016). *Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri (Çocuklar ve Yetişkinler İçin)*. Ankara. Pegem akademi.
- <https://www.mku.edu.tr/getblogfile.php?keyid=1678>, (08.10.2019).
- <https://www.unisdr.org/we/coordinate/sendai-framework>, (11.12.2019).
- T.C. Başbakanlık AFAD. (2013). “*Afete Hazır Okul Kampanyası Afet Bilinci Eğitimi Eğitimci Kılavuzu Okul Afet ve Acil Durum Yönetimi Planı Hazırlama Kılavuzu*”. Ankara. S, 2-50. (28.09.2018)
- T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. (2009). *Kentleşme Şurası Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimi Komisyon Raporu*. S.1324. (30.09.2018).
- Tercan, B. (2018). Türkiye’de Afet Politikaları ve Kentsel Dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 102-120.
- Varol, N. ve Kaya, Ç. (2018). Afet Risk Yönetiminde Transdisipliner Yaklaşım. *Afet ve Risk Dergisi*, 1 (1), 1-8.
- Varol, N. ve Kırıkkaya, E.B. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. *Journal of Resilience*. 1(1), 2017, (1-9).
- Venger, A. (2007), *Psikolojik Resim Testleri: Resimli Rehber*. Moskova, Vlados Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara. Seçkin Kitapevi.